

Bävrarna kom tillbaka med hjälp av NA

Upphittad film av jägmästare Henrik Dieden visar den första utsättningen i Sverige

Jägmästare Henrik Dieden på Karlslunds Herrgård i Örebro var naturtokig. Han samlade avföring i glasburkar från våra vilda djur. Glasburkarna prydde hans nattygsbord. Kanske inspirerades han av upptäcktsresande Sten Bergman som ofta gästade honom på Karlslund.

Henrik hade stort inflytande i bygden. Han vurmade för jakt och hyrde till och med in ett filmteam för att eftervärlden inte skulle glömma honom.

I Örebro läns jaktvårdsförening, där Henrik hade en framträdande roll, fanns sedan flera år planer på att inplantera bävvar i Kilsbergen. Bävrarna hade varit utrotade i Sverige sedan 85 år. Med det skulle kosta att få tillbaka bävern.

Så Henrik pratade med landshövding Henning Elmqvist. Som visserligen inte vad stadd i kassa att satsa en massa pengar. Men prata för varan det skulle han. Henrik kontaktade också Nerikes Allehanda som lovade att skriva om planerna och göra en insamling. Då hade tidningens signatur Botaurus, ornitologen och författaren Erik Rosenberg, redan förberett marken.

Tidningen lade upp en hel hundralapp som start till insamlingen och blev en av de stora sponsorerna till århundradets stora naturhändelse. Henrik lovade bidra med lika mycket och övertalade också de stora skofabrikörerna att lätta på plånboken.

Det här är början på historien om hur bävrarna kom tillbaka till södra delen av Sverige. Året är 1927. En solig septemberdag rullar en bilkortege med 40 bilar från Örebro mot Kilsbergen. Alla bäversponsorer finns med. Det är en för tiden imponerande bilkortege på de dammiga grusvägarna. Först åker landshövdingens bil med vajande svenska flaggor på framskärmarna. Karavanan stannar vid Svenshyttan där de från Norge importerade bävrarna förvarats några dagar. Nästa stopp blir ett torpställe där landshövdingen själv tar upp en katt i famnen och klappar den. Elmqvist ville nämligen vara med på några bra bilder på filmen om bäverns återkomst.

Vid Stora Stråsjön ska det första bäverparet släppas. Åskådarna fraktas i fem bräckliga ekor över sjön till lämpligt bäverland. Aspar har fällts i vattnet i förväg så bävrarna ska känna sig hemma. Trälådan öppnas, bävrarna vill inte gå ut. Men lådan töms och med hjälp av påkar styrs bävrarna ner i sjön.

Det här är detaljbeskrivning. Finns dokumenterat på en film av god kvalitet. Filmen hittades för några år sen bland en massa bråte som släktingar till Dieden på Karlslund för länge sedan tagit

hand om men som tidigare inte undersökts. Nu kan filmen bli grund för en ny bäverfilm som i sin tur kan bli en attraktion på nyöppnade Naturens hus i Örebro. Naturvetaren Jan Malmgren på Länsstyrelsen, som tillsammans med några kompisar också har ett litet videobolag, smider planer.

– Filmen om bäverinplanteringen är svensk naturhistoria, säger Jan Malmgren. Den visar att människan åtminstone ibland kan reparera den utarmning som hon tidigare förorsakat naturen. Bäverinplanteringen blev lyckad. Om det sedan var tur eller skicklighet är en annan historia.

Ett bäverpar sattes senare samma dag ut i Stora Gårdsjön inte långt från Ånnaboda. Där kokade och pyste landshövdingens bil. Filmbilderna på bilmissödet är mer dramatik än bäverut-sättning. Onda tungor sa att den kokande bilen var ett straff till landshövdingen för att han inte var frikostigare till bäverinsamlingen.

Den 22 juni 1927 skrev Nerikes Allehanda att tre bäverpar skola inplanteras denna sommar. Bävrarna kosta 800 kronor paret. Insamlingen är i full gång. Teckningslistor äro framlagda på tidningens kontor. Den som bidrar med fem kronor eller mer får vara med på en lista över bidragsgivare som publiceras i tidningen. Listan visade senare bland annat att Örebro Kexfabrik bara bidrog med hälften så mycket som skojätten Oscaria.

Henrik Dieden hade förberett bäverns återkomst väl. Han hade året innan skrivit en uppsats i jaktvårdsföreningens årsskrift som gick att köpa i bokhandeln mot två kronor. I uppsatsen stod att bävern är ett egenartat djur, att dess utrotande var en stor förlust för Sveriges fauna. Att få den återförd hit var av stort värde. Och någon skada som den kan göra på skogen och marken genom sina trädfällningar och fördämningar är icke att tala om.

Bäveruppropet i Nerikes Allehanda blev en succé. Fem par bävrar köptes. Några par inplanterades på greve Hamiltons marker vid Boo slott. Men de lär inte ha klarat sig. Bävrarna i Kilsbergen däremot fann snabbt sina nya marker och blev grunden till den bäverstam som senare etablerat hela Mellansverige och numera finns också långt ner i Sydsverige.

Den 15 september 1927 hade Nerikes Allehanda den väl förberedda braskande nyheten. Nerikes bävrar högtidligen sjösatta i går. Gamla världens gnagare återkommer efter 100 år. Tidningen hade till och med en bild på Stora Stråsjön. I vinterskrud.

Tidningens utsände Botaurus åkte givetvis med sin kompis jägmästaren. Från äventyret skrev Botaurus att ”den bebåda utsläppningen av bävrar i Kilsbärgen i går formade sig till en uppvisning på Järntorget kl 8 på morgonen av nästan allt vad staden och länet har att bjuda av förnämliga bilar. På utsatt tid rullade den långa karavanen av bilar i väg.”

Botaurus konstaterar också i sitt reportage att alla fick ta en titt på de underliga djuren i lårarna. Varefter fyra gråbruna klumpiga djur med fjällig svans larvade ut på kommando av sin

medföljande landsman Strand. De liknande väldiga vattensorkar, som de ju också egentligen är. Snart skola bävrarna sätta igång sin skogsavverkning utan att fråga domänstyrelsen om lov.

SVEN-ERIK ARDHAGE

FAKTA Bäver

- Sista kända bävern i Sverige dödades 1871.
- Arten fridlystes 1873.
- Bävern ansågs utdöd 1882.
- Norge totalfredade bävern i mitten av 1800-talet.
- Två bävrar från Norge planterades in i Jämtland 1922.
- Bävrar sattes ut i Älvdalen i Dalarna och Kilsbergen och Boo i Närke år 1927.
- Ytterligare 65 djur inplanteras i Sverige fram till 1939.
- Det fanns 2 200 bävrar i landet år 1962. Sju år senare var det 7 000.
- För 25 år sen fanns 40 000 djur i Sverige.
- Idag finns över 100 000 bävrar spridda över hela landet.